

پرخاشگری در انواع سبکهای دلبستگی در نوجوانان

پژوهشگران: سیده زهرا شفیعی پور^{۱*}، رباب صادق^۲، معصومه جعفری اصل^۱، احسان کاظم نژاد لیلی^۳

(۱) گروه پرستاری (اطفال)، مربی، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران
(۲) گروه پرستاری (اطفال)، مربی، دانشکده پرستاری مامایی، دانشگاه علوم پزشکی سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران
(۳) آمار حیاتی، دانشیار، مرکز تحقیقات عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی گیلان، رشت، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۳/۴/۱۳

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۳/۶/۱۰

چکیده

مقدمه: سبک‌های دلبستگی عامل مهمی در تعیین آسیب‌های روانشناختی بویژه پرخاشگری افراد می‌باشد.

هدف: هدف از این مطالعه، تعیین میزان پرخاشگری در انواع سبک‌های دلبستگی در نوجوانان ۱۷-۱۵ ساله مقطع متوسطه شهر رشت بود.

روش کار: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان پایه اول تا سوم دبیرستان بودند که در سال تحصیلی ۹۲-۹۱ در شهر رشت مشغول به تحصیل بودند. بدین منظور ابتدا جامعه پژوهش بر اساس مناطق آموزش و پرورش، نوع مدرسه، جنسیت و همچنین کلاس طبقه‌بندی شد و در نهایت تعداد ۴۶ کلاس و ۵۷۶ دانش‌آموز براساس نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب گردید و کلاس‌ها به عنوان خوشه‌های نمونه‌گیری در نظر گرفته شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌ای مشتعل بر ۳ بخش بود: بخش اول پرسشنامه مشخصات دموگرافیک شامل سن، جنس، پایه تحصیلی، رشته تحصیلی، نوع مدرسه، رتبه تولد، داشتن خواهر و برادر، سطح تحصیلات سرپرست خانواده، شغل پدر، میزان درآمد خانواده بود. بخش دوم شامل پرسشنامه پرخاشگری Perry و Arnold بود که دارای ۲۹ سؤال و ۴ خرده‌مقیاس پرخاشگری فیزیکی، کلامی، خشم و خصومت می‌باشد. نمره کل پرسشنامه در دامنه ۲۹ تا ۱۴۵ قرار دارد. بدین ترتیب در حیطه پرخاشگری فیزیکی حداقل و حداکثر امتیاز ۹ تا ۴۵، در حیطه کلامی ۵ تا ۲۵، در حیطه خشم ۷ تا ۳۵ و در حیطه خصومت ۸ تا ۴۰ بود. نمره‌ی بالاتر از میانگین در کل و در تمامی حیطه‌ها نشان‌دهنده پرخاشگری بود. بخش سوم، پرسشنامه سبک دلبستگی بزرگسالی hazan و shiver بود که دارای ۱۵ سؤال در مورد سبک دلبستگی ایمن، سبک اجتنابی و سبک اضطرابی-دوسوگرا می‌باشد. نمره نهایی بر اساس جمع نمرات کسب شده، محاسبه می‌گردد. حداقل و حداکثر امتیاز در هر سه حیطه ۵ تا ۳۵ بوده و کسب نمره بالاتر از میانگین نشان‌دهنده استفاده از آن حیطه می‌باشد. برای تعیین پایایی ابزار پرخاشگری از مطالعه مقدماتی بر روی ۲۵ نمونه استفاده شد و ضریب آلفای کرونباخ جهت تعیین سازگاری درونی ابزار برای کل سؤالات، ۰/۸۵ و برای خرده‌مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی ۰/۷۳، پرخاشگری کلامی ۰/۷۸، خشم ۰/۷۴ و خصومت ۰/۷۸ به دست آمد. با توجه به استفاده مکرر از این پرسشنامه در مقالات متعدد از تعیین روایی آن صرف نظر شد. جهت کسب اعتبار علمی پرسشنامه سبک دلبستگی از اعتبار محتوی استفاده شد. سازگاری درونی این ابزار نیز طی مطالعه مقدماتی با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است. ضریب آلفا برای سبک دلبستگی اجتنابی ۰/۸۸، اضطرابی-دوسوگرا ۰/۶۹ و ایمن ۰/۶۸ محاسبه شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها شاخص‌های آمار توصیفی (برآورد فراوانی، درصد، محاسبه میانگین، انحراف معیار و میانه) و آزمون‌های آمار استنباطی (کروسکال والیس و رگرسیون لجستیک چندگانه) مورد استفاده قرار گرفت. سطح معناداری آزمون‌ها در این مطالعه ۰/۰۵ در نظر گرفته شد.

نتایج: میانگین سنی واحدهای مورد پژوهش ۱۵/۵±۰/۹ بوده و اکثریت آنها دختر (۵۴/۱٪)، پایه اول دبیرستان (۴۹/۱٪)، تحصیل در مدارس دولتی (۸۸٪) و در رشته علوم تجربی (۳۹/۹٪)، سطح تحصیلات والدین دیپلم (۴۴/۴٪)، دارای یک برادر (۴۵/۷٪) و بدون خواهر (۴۶٪)، با تعداد اعضای خانواده سه نفر (۶۳/۷٪)، متوسط درآمد خانواده بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان در ماه (۲۵/۹٪) و شغل پدر آزاد (۵۱/۶٪) بودند. براساس یافته‌ها بین هیچکدام از متغیرهای دموگرافیک با نمره کل پرخاشگری نوجوانان ارتباط معنی‌دار آماری وجود نداشته است. همچنین نتایج نشان داد که نمره کل پرخاشگری بر حسب سبک‌های دلبستگی معنادار می‌باشد (p < ۰/۰۰۲). نتایج مدل رگرسیون لجستیک چندگانه به روش پس رو نشان داد، سبک‌های دلبستگی با کنترل متغیرهای دموگرافیک ارتباط معناداری با نمره پرخاشگری نوجوانان داشته است. بطوریکه نوجوانان با سبک دلبستگی اضطرابی-دوسوگرا نسبت به نوجوانان با سبک ایمن ۱/۸ برابر از شانس پرخاشگری بیشتر از میانگین برخوردار بودند (p = ۰/۰۲۷).

همچنین از میان متغیرهای فردی و اجتماعی، متغیر رشته تحصیلی و سطح تحصیلات والدین نیز از متغیرهای مرتبط با نمره پرخاشگری بوده است. بطوریکه نوجوانان با والدین سطح تحصیلی کمتر از دیپلم، نسبت به والدین سطح تحصیلات دانشگاهی، از شانس نسبی پرخاشگری کمتری برخوردار بوده‌اند (p = ۰/۰۴۶). در ارتباط با رشته تحصیلی، نوجوانان با رشته تحصیلی علوم انسانی (p = ۰/۰۱۹)، تجربی (p = ۰/۰۳۰) و ریاضی (p = ۰/۰۱۷) نسبت به نوجوانان با رشته تحصیلی کاردانش از شانس نسبی پرخاشگری کمتری برخوردار بوده‌اند.

نتیجه‌گیری: طبق یافته‌های تحقیق، افرادی که دارای سبک دلبستگی ایمن بودند، پرخاشگری کمتری نسبت به سبک دلبستگی اجتنابی و مضطرب داشتند. میزان سبک دلبستگی ایمن نوجوانان دارای بیشترین فراوانی و سبک دلبستگی اجتنابی کمترین فراوانی را دارا بودند. کیفیت دلبستگی فرد می‌تواند نوع ارتباطات وی را در آینده و همچنین میزان رشد، سلامت، چگونگی مقابله با تنیدگی‌ها و هیجانات، استقلال و عدم وابستگی و همچنین ابتلا به اختلالات روانی را پیش‌بینی کند.

کلیدواژه: پرخاشگری، نوجوان، دانش‌آموزان

مقدمه

امروزه خشونت و پرخاشگری به عنوان یک معضل بزرگ جهانی و ریشه بسیاری از جرایم، نابسامانی‌ها، انحرافات و حتی جنگ‌ها و همچنین آثار مخرب روانی و جسمانی آن در سطوح فردی و اجتماعی مورد توجه قرار گرفته است (۱). پرخاشگری اختلالی است که در کودکان و نوجوانان به صورت‌های مختلف بروز می‌کند و یک مشکل در حال رشد در نوجوانان است (۲).

پرخاشگری را نمی‌توان به طور خاص به یک سن و دوره زمانی خاص مرتبط دانست، پرخاشگری و خشونت از سنین خردسالی وجود داشته و در طول زمان تداوم می‌یابد اما می‌توان بیشترین بروز پرخاشگری را به دوره نوجوانی و جوانی نسبت داد (۳). عدم کنترل پرخاشگری سبب بروز عوارض جسمی، اجتماعی و روانی نوجوان می‌شود. پرخاشگری می‌تواند پیش‌بینی‌کننده استفاده از مواد مخدر و الکل، کشیدن سیگار، سازگاری کم در مدرسه، اخراج از مدرسه، احساس درماندگی، ناسازگاری اجتماعی، تنهایی، بی‌توجهی به حقوق و خواسته دیگران، زخم معده، اختلال فشار خون و افسردگی باشد (۴).

شیوع پرخاشگری در کودکان و نوجوانان از ۸ تا ۲۰ درصد گزارش شده است (۵). یافته‌های مطالعه‌ای در یاسوج شیوع پرخاشگری در بین نوجوانان را ۳۲/۲ درصد گزارش کرده است (۶). رفتار پرخاشگرانه می‌تواند با بیماریهای جسمی مانند بیماریهای قلب و عروق و سردرد تنشی در ارتباط بوده و همچنین بر اساس آمارهای غیر رسمی، ۷۰ درصد از جرائم نوجوانان پسر و ۳۰ درصد از جرائم نوجوانان دختر، ریشه در پرخاشگری دارد (۷، ۸).

به نظر می‌رسد محیط خانوادگی یکی از مهمترین الگوهای ساختاری مؤثر در یادگیری رفتار از جمله پرخاشگری افراد باشد (۹). خانواده مهمترین نهاد مؤثر در تربیت و رفتار آدمی و همچنین شکل‌دهنده شخصیت وی به شمار می‌رود. به نظر می‌رسد که پرخاشگری با متغیرهای نوع خانواده، نوع ازدواج، پایگاه اقتصادی - اجتماعی، وضعیت شغلی، سطح تحصیلات، سن و باورهای مذهبی رابطه معنی‌داری داشته باشد (۱۰). پرخاشگری

دوران کودکی می‌تواند عامل پیش‌بینی‌کننده بزهکاری، افسردگی، افت تحصیلی و سوءمصرف مواد در سنین بالاتر باشد (۱۱).

این در حالی است که بسیاری از اختلالات دوران کودکی و نوجوانی می‌توانند در ارتباط با دلبستگی بروز نمایند (۱۲). سبک دلبستگی یکی از مهمترین عوامل مؤثر در تعاملات بین فردی است که روشهای مواجهه‌ی فرد با موقعیت‌های تنش‌زا را متأثر می‌سازد (۱۳).

سبک‌های دلبستگی می‌توانند سطوح تنش و ناتوانی را در شرایط ناگوار تعدیل نموده و اثرات منفی تنش را کم‌رنگ‌تر جلوه دهند. به عبارت دیگر، دلبستگی به معنای پیوند عاطفی است که در کودکی، بین کودک و مراقب اصلی وی شکل می‌گیرد و بر رشد اجتماعی و احساس کودک در کل زندگی تأثیر می‌گذارد (۱۴). دلبستگی دارای سه سطح ایمن، اجتنابی، اضطرابی-دوسوگرا می‌باشد. فردی با سبک دلبستگی ایمن، مراقب خود را در دسترس می‌بیند. در افراد با سبک اجتنابی، مراقب به طور پیوسته فرد را از خود می‌راند و خود نیز ناایمن است، در تصدیق موقعیت و جستجوی کمک و حمایت با مشکل مواجهه می‌شود. در سبک اضطرابی فرد مراقب خود را به عنوان یک پاسخگوی بی‌ثبات و خود را به عنوان فردی وابسته و بی‌ارزش تجربه می‌کند (۱۵). دلبستگی ایمن، عملکرد و شایستگی را در روابط بین فردی تسهیل می‌کند و موجب ارتقای رفتار اجتماعی و گسترش مقاومت روانی می‌شود. افراد با دلبستگی ایمن، سطح بالاتری از اعتماد و رضایت و سطح پایین‌تری از تعارضات دارند، در حالی که افراد با دلبستگی دوسوگرا با عدم تعادل در احساسات و تعارضات بالاتر و افراد با دلبستگی اجتنابی با رضایت و صمیمیت کمتر و تعارضات بیشتر مشخص می‌شوند (۱۶). در حالی که دلبستگی اضطرابی در دوران طفولیت، می‌تواند با خطر بالای مشکلات رفتاری - اجتماعی و هیجانی به خصوص پرخاشگری در نوجوانان همراه باشد (۱۷). نتایج پژوهشی نشان می‌دهد دختران دارای سبک دلبستگی ناایمن

که این پرسشنامه دارای ۲۹ سؤال و ۴ خرده مقیاس شامل پرخاشگری فیزیکی (۹ سؤال)، پرخاشگری کلامی (۵ سؤال)، پرخاشگری حیطة خشم (۷ سؤال) و پرخاشگری حیطة خصومت (۸ سؤال) می باشد. هرکدام از عبارات این پرسشنامه براساس یک مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت (۱- کاملاً خلاف خصوصیات من است، ۲- تا حدی خلاف خصوصیات من است، ۳- فقط اندکی گویای خصوصیات من است، ۴- تا حدی گویای خصوصیات من است، ۵- کاملاً گویای خصوصیات من است) توسط دانش‌آموزان تکمیل گردید. نمره کل پرسشنامه از مجموع کل نمرات سئوال‌ات دارای دامنه ۲۹ تا ۱۴۵ می باشد. بدین ترتیب در حیطة پرخاشگری فیزیکی حداقل و حداکثر امتیاز ۹ تا ۴۵، در حیطة کلامی ۵ تا ۲۵، در حیطة خشم ۷ تا ۳۵ و در حیطة خصومت ۸ تا ۴۰ بود. نمره‌ی بالاتر از میانگین در کل و در تمامی حیطه‌ها نشان‌دهنده پرخاشگری بود.

بخش سوم ابزار پرسشنامه سبک دلبستگی بزرگسالی hazan و shiver بود. این آزمون یک ابزار اندازه‌گیری خود گزارش‌دهی است و دارای ۱۵ سؤال در مورد سبک دلبستگی ایمن (۵ سؤال)، سبک اجتنابی (۵ سؤال) و سبک اضطرابی- دوسوگرا (۵ سؤال) می باشد. پاسخ‌دهی در طیف لیکرت ۷ حالتی طراحی شده است و نمره نهایی بر اساس جمع نمرات کسب شده، محاسبه می‌گردد.

در مورد حیطة سبک دلبستگی ایمن، حداقل و حداکثر امتیاز این حیطة ۵ تا ۳۵ می باشد. نمره‌ی بالاتر از میانگین نشان دهنده سبک دلبستگی ایمن است. حداقل و حداکثر امتیاز حیطة سبک دلبستگی اجتنابی ۵ تا ۳۵ می باشد و کسب نمره‌ی بالاتر از میانگین نشان‌دهنده سبک دلبستگی اضطرابی - دو سو گرا: حداقل و حداکثر امتیاز این حیطة ۵ تا ۳۵ می باشد. در مورد این حیطة نیز نمره‌ی بالاتر از میانگین نشان دهنده سبک دلبستگی اضطرابی - دوسوگرا است (۱۹).

با توجه به آن که پرسشنامه پرخاشگری در مطالعات متعددی مورد استفاده قرار گرفته بود و روایی آن

درمقایسه با افراد ایمن، پرخاشگری بیشتری داشته و دختران دارای دلبستگی اجتنابی نیز نسبت به دو گروه ایمن و اضطرابی/دوسوگرا، پرخاشگری بیشتری را نشان دادند (۱۳). نتیجه مطالعه Crawford و همکاران نیز از قویتر بودن رابطه میان سبک دلبستگی اجتنابی با پرخاشگری حمایت می‌کند (۱۸).

با توجه به اینکه پرخاشگری در نوجوانان آثار زیان باری برای جامعه و خانواده‌ها دارد و سبک‌های دلبستگی می‌تواند به عنوان یکی از عوامل تعیین‌کننده پرخاشگری مطرح باشد. این مطالعه با هدف تعیین میزان پرخاشگری برحسب سبک‌های دلبستگی در نوجوانان دبیرستانی شهر رشت انجام شده است.

روش کار:

پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان پایه اول تا سوم دبیرستان بودند که در سال تحصیلی ۹۱-۹۲ در نواحی یک و دو آموزش و پرورش شهر رشت مشغول به تحصیل بودند. بدین منظور ابتدا جامعه پژوهش بر اساس مناطق آموزش و پرورش، نوع مدرسه، جنسیت و همچنین کلاس طبقه‌بندی شد. به این صورت که ابتدا تعداد دانش‌آموزان مدارس نواحی ۱ و ۲ هر کدام بطور جداگانه بر جمعیت کل دانش‌آموزان تقسیم و در تعداد نمونه برآورد شده ضرب و در نهایت تعداد ۴۶ کلاس و ۵۷۶ دانش‌آموز براساس نمونه‌گیری تصادفی سیستماتیک انتخاب گردید و کلاس‌ها به عنوان خوشه‌های نمونه‌گیری در نظر گرفته شدند. در فرمول تعیین حجم نمونه از انحراف معیار نمره پرخاشگری در مطالعه فخاری نژاد استفاده شده است (۱۳).

ابزار گردآوری داده‌ها شامل پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۳ بخش بود:

بخش اول ابزار پرسشنامه مشخصات دموگرافیک شامل سن، جنس، پایه تحصیلی، رشته تحصیلی، نوع مدرسه، رتبه تولد، داشتن خواهر و برادر، سطح تحصیلات سرپرست خانواده، شغل پدر، میزان درآمد خانواده بود.

بخش دوم پرسشنامه پرخاشگری Perry و Arnold

نتایج:

نتایج نشان داد اکثریت واحدهای مورد پژوهش در گروه سنی ۱۵ سال (۴۳/۴٪)، با میانگین و انحراف معیار 1.5 ± 0.9 ، دختر (۵۴/۱٪)، پایه اول دبیرستان (۴۹/۱٪)، مشغول به تحصیل در مدارس دولتی (۸۸٪) و رشته تجربی (۳۹/۹٪)، سطح تحصیلات والدین دیپلم (۴۴/۴٪)، دارای یک برادر (۴۵/۷٪) و بدون خواهر (۴۶٪)، تعداد اعضای خانواده سه نفر (۶۳/۷٪)، متوسط درآمد خانواده بین ۴۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان در ماه (۲۵/۹٪) و شغل پدر آزاد (۵۱/۶٪) بودند.

میانگین و انحراف معیار نمره پرخاشگری به تفکیک حیطه‌ها در جدول شماره ۱ آورده شده است. بر اساس یافته‌ها بین هیچکدام از متغیرهای دموگرافیک با نمره کل پرخاشگری نوجوانان ارتباط معنی‌دار آماری وجود نداشته است.

جدول شماره ۲ نمره پرخاشگری بر حسب سبکهای دلبستگی را نشان می‌دهد و مؤید آن است که نمره کلی پرخاشگری بر حسب سبکهای دلبستگی معنادار می‌باشد ($P < 0.002$).

جهت بررسی ارتباط نمره پرخاشگری کل با سبکهای دلبستگی با کنترل متغیرهای دموگرافیک از مدل رگرسیون لوجستیک چندگانه به روش پس رو استفاده گردید که نتایج آن در جدول شماره ۳ آورده شده است. اطلاعات این جدول نشان می‌دهد، سبکهای دلبستگی با کنترل متغیرهای دموگرافیک ارتباط معناداری با نمره پرخاشگری نوجوانان داشته است. بطوریکه نوجوانان با سبک دلبستگی اضطرابی- دوسوگرا نسبت به نوجوانان با سبک ایمن ۱/۸ برابر از شانس پرخاشگری بیشتر از میانگین برخوردار بودند ($p = 0.027$).

همچنین از میان متغیرهای فردی و اجتماعی، متغیر رشته تحصیلی و سطح تحصیلات والدین نیز از متغیرهای مرتبط با نمره پرخاشگری بوده است. بطوریکه نوجوانان با والدین سطح تحصیلی کمتر از دیپلم، نسبت به والدین سطح تحصیلات دانشگاهی، از شانس نسبی پرخاشگری کمتری برخوردار بوده اند ($p = 0.046$). در

مورد تأیید قرار گرفته بود (۲۰). تعیین روایی مجدد برای آن انجام نشد. برای تعیین پایایی ابزار پرخاشگری در این پژوهش نیز از مطالعه مقدماتی بر روی ۲۵ نمونه استفاده شد و ضریب آلفای کرونباخ جهت تعیین سازگاری درونی ابزار برای کل سؤالات، ۰/۸۵ و برای خرده مقیاس‌های پرخاشگری فیزیکی ۰/۷۳، پرخاشگری کلامی ۰/۷۸، خشم ۰/۷۴ و خصومت ۰/۷۸ به دست آمد. جهت کسب اعتبار علمی پرسشنامه سبک دلبستگی از اعتبار محتوی استفاده شد، به این صورت که پرسشنامه در اختیار ۱۲ تن از اعضای محترم هیأت علمی قرار گرفت و پس از جمع‌آوری پیشنهادات و بررسی نظرات، پرسشنامه نهایی تنظیم گردید.

طی مطالعه مقدماتی سازگاری درونی این ابزار نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ مورد بررسی قرار گرفته است. ضریب آلفا برای سبک دلبستگی اجتنابی ۰/۸۸، سبک دلبستگی اضطرابی- دوسوگرا ۰/۶۹ و سبک دلبستگی ایمنی ۰/۶۸ محاسبه شد. این پرسشنامه در ایران نیز مورد استفاده قرار گرفته است (۲۱).

جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها، اطلاعات جمع‌آوری شده پس از کدگذاری با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۶ و با کمک شاخص‌های آمار توصیفی (برآورد فراوانی، درصد، محاسبه میانگین، انحراف معیار و میانه) و آزمون-های آمار استنباطی (کروسکال والیس و رگرسیون لوجستیک چندگانه) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. سطح معناداری آزمون‌ها در این مطالعه ۰/۰۵ در نظر گرفته شد. انجام مطالعه پس از دریافت تأییدیه کمیته اخلاق (به شماره ۸۹۲۰۱۵) دانشگاه علوم پزشکی گیلان انجام گردید و پس از ارائه معرفی‌نامه از معاونت تحقیقات و فن‌آوری دانشگاه و کسب تأییدیه معاونت پژوهشی آموزش و پرورش نواحی ۱ و ۲ شهر رشت و اخذ معرفی‌نامه، جهت جمع‌آوری اطلاعات به مدارس مراجعه و پس از هماهنگی با مدیران مدارس مورد نظر، فرم رضایت‌نامه دانش‌آموزان و والدین به دانش‌آموزان تحویل داده می‌شد. پس از کسب رضایت‌نامه کتبی پرسشنامه‌ها در اختیار دانش‌آموزان قرار داده شد.

ارتباط با رشته تحصیلی، نوجوانان با رشته تحصیلی علوم انسانی ($p=0/019$)، تجربی ($p=0/030$) و ریاضی ($p=0/017$) نسبت به نوجوانان با رشته تحصیلی کاردانش از شانس نسبی پرخاشگری کمتری برخوردار بوده‌اند.

بحث و نتیجه گیری

یافته‌های تحقیق نشان داد نمره پرخاشگری در تمام حیطه‌ها در نمونه‌های مورد مطالعه پایین‌تر از نمره کلی مقیاس پرخاشگری نسبت به بعضی از مطالعات مشابه بوده است. چنانچه یافته‌های پژوهش امانیان و همکاران (۲۲)، ترشیزی و سعادتجو (۲۳) جناآبادی و ناستی‌زایی (۲۴) میزان بالایی از پرخاشگری را نشان می‌دهند. یکی از دلایل اصلی عدم همخوانی یافته‌های این پژوهش با پژوهش‌های دیگر می‌تواند وجود محیط‌های متفاوت باشد. چنانچه عوامل روانی، اجتماعی، بیولوژیک و محیطی می‌تواند در ایجاد پرخاشگری سهیم باشد و به طور کلی حتی شرایط آب و هوایی، آلودگی هوا، جمعیت و غیره به عنوان عوامل مؤثر بر پرخاشگری شناخته می‌شوند. کاهش پرخاشگری ارتباط نزدیکی با تنظیم و مهار هیجانی دارد اما در این راه افراد با استفاده از راهبردهای مختلف شناختی و رفتاری پرخاشگری خود را تحت مهار در می‌آورند. عامل فرهنگ نیز در اتخاذ راهبردهای مهار و یا بروز هیجانات و انرژی تعیین کننده است. مهار پرخاشگری و تخلیه آن به صورت ژنتیکی برنامه ریزی نمی‌شود بلکه تا حد زیادی تابع عوامل فرهنگی است.

همچنین یافته‌های دیگر این تحقیق نشان داد که بین جنسیت و پرخاشگری ارتباط معناداری وجود ندارند. ولی در زیر مقیاس‌های آن یعنی پرخاشگری فیزیکی پسران وزیر مقیاس خشم و خشونت دختران نمرات بالاتری داشتند. در راستای نتایج این پژوهش بشارت (۲۱) شفیع و صفاری‌نیا (۲۵) و میرزایی و همکاران (۲۶) در تحقیقات خود نشان دادند که بین نمره کل پرخاشگری و جنسیت اختلاف معناداری وجود ندارد. همچنین پورشهریاری (۲۷) و نوری ثمرین و همکاران (۲۸) در تحقیقات مشابه ای نشان دادند که مردان پرخاشگری فیزیکی بیشتری نسبت به زنان دارند. همچنین در پژوهش

شیرکش نتایج پژوهش نشان داد که پسران نسبت به دختران از نمره پرخاشگری کمتری برخوردار بودند (۲۹). بدون تردید غلبه جنبه جسمانی پرخاشگری در پسران ناشی از پشتوانه قدرت جسمانی و اقتدارطلبی آنها است که خود از آثار تربیت روانشناختی و جسمانی است. در فرهنگ ما، پسران برای بیان احساسات خصمانه خود آزادی بیشتری دارند و رفتارهای پرخاشگرانه فیزیکی، با نقش جنس پسرانه گره خورده است (۱۵). بنابراین می‌توان گفت که دختران در مقایسه با پسران از نظر وضعیت سلامت روان و به ویژه پرخاشگری در معرض خطر بیشتری قرار دارند که این یافته با یافته‌های به دست آمده از برخی مطالعات همخوانی دارد (۳۱، ۳۰).

همچنین بین سن و میزان پرخاشگری رابطه معناداری پیدا نشد که با یافته‌های ترشیزی و سعادتجو (۲۳)، شجاعی و همکاران (۳۲) جناآبادی و ناستی زایی (۲۴) همسو بود. از سوی دیگر Ly (۷) و McDade (۳۳) نشان دادند که با افزایش سن میزان پرخاشگری افراد کاهش می‌یابد.

دیگر یافته‌های تحقیق نشان داد که بین شغل پدر، میزان تحصیلات والدین، پایه‌های تحصیلی، رشته‌های تحصیلی نوجوانان و میزان درآمد خانواده با پرخاشگری رابطه معناداری وجود نداشت. این یافته با نتایج پژوهش‌های شجاعی و همکاران (۳۲)، Ly (۷)، McDade (۳۳)، ترشیزی و سعادتجو (۲۳) هم سو بوده است.

یافته‌های این پژوهش نشان داد افرادی که سبک دلبستگی ایمن دارند میزان پرخاشگری کمی از خود نشان می‌دهند و افراد با سبک دلبستگی اجتنابی و مضطرب دوسوگرا میزان پرخاشگری بالایی دارند. این نتایج با یافته‌های پژوهش‌های دیگر هم سو می‌باشد. فخاری‌نژاد (۱۳)، Obsuth Moretti (۳۴) طالقانی و رونقی (۳۵) طالبی و ورما (۳۶) و Ly (۷) در تحقیقاتی مشابه نشان دادند نوجوانانی که سبک دلبستگی ایمن دارند میزان پرخاشگری کمتری نسبت به نوجوانانی نشان می‌دهند که سبک دلبستگی اجتنابی و مضطرب دوسوگرا دارند. باید توجه داشت که وضعیت ارتباطی والدین، تنبیهات و اعمال

خشونت بار فیزیکی نسبت به نوجوان، بیشتر از مواردی چون جایگاه اجتماعی، تعداد اعضا، سن و انزوای اجتماعی می‌تواند در بروز پرخاشگری نوجوانان مؤثر باشد. در واقع، محرومیت از محیط گرم خانواده و نداشتن حمایت و پذیرش از سوی والدین، منجر به رابطه‌ی نایمن دلبستگی می‌شود (۳۸). از نتایج این تحقیق می‌توان برای طراحی برنامه‌های مراقبتی جهت خانواده‌های دارای نوجوانان مبتلا به اختلالات رفتاری استفاده نمود. انجام این مطالعه در سایر رده‌های سنی مانند کودکان نوپا و خردسال می‌تواند نتایج مفیدی را ارائه نماید.

یکی از محدودیت‌های پژوهش حاضر وضعیت روحی و عاطفی شرکت‌کنندگان در پژوهش می‌باشد که طبعاً می‌تواند بر نحوه جمع‌آوری داده‌ها تأثیرگذار بوده باشد.

تشکر و قدردانی:

در پایان پژوهشگران مراتب سپاس فراوان خود را از کلیه کارکنان، مدیران و معلمان آموزش و پرورش ناحیه ۱ و ۲ شهر رشت که آنها را در انجام این تحقیق یاری کردند، ابراز می‌دارند. این مقاله بخشی از داده‌های پایان‌نامه مقطع کارشناسی ارشد دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی گیلان با کد تصویب ۱۵/۸۹۲۰ است که در مرکز عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت ثبت شده است. بدینوسیله از مرکز فوق جهت حمایت از طرح تشکر می‌گردد.

جدول شماره (۱): میانگین و انحراف معیار نمره پرخاشگری به تفکیک حیطة‌ها

انحراف معیار	فاصله اطمینان ۰/۹۵		میانگین	برآوردها حیطه‌ها و نمره کل پرخاشگری
	حد بالا	حد پایین		
۶/۱۸	۲۰/۷۹	۱۹/۸۷	۲۰/۳۳	حیطه فیزیکی
۳/۶۴	۱۳/۴۴	۱۲/۹۰	۱۳/۱۷	حیطه کلامی
۵/۵۶	۱۷/۸۹	۱۷/۰۶	۱۷/۴۸	حیطه خشم
۵/۷۵	۲۰/۳۹	۱۹/۵۳	۱۹/۹۶	حیطه خصومت
۱۶/۳۴	۷۲/۱۶	۶۹/۷۲	۷۰/۹۴	نمره کل مقیاس پرخاشگری

جدول شماره (۲) مقایسه نمره پرخاشگری بر حسب سبکهای دلبستگی

سطح معنی داری *	انحراف معیار	میانگین	تعداد	نمره پرخاشگری
				سبک دلبستگی
۰/۰۰۲	۱۸/۳۸	۷۴/۷۵	۸۸	اجتنابی
	۱۶/۰۷	۷۴/۷۳	۱۰۱	اضطرابی - دوسوگرا
	۱۵/۸۲	۶۹/۵۱	۵۰۳	ایمن

*آزمون کروسکال والیس

جدول شماره (۳): ارتباط سبکهای دلبستگی و پرخاشگری با کنترل متغیرهای فردی و اجتماعی

Odds فاصله اعتماد ۹۵٪		نسبت شانس	سطح معنی داری	خطا معیار	ضریب رگرسیونی	متغیرها
حد بالا	حد پایین					
رشته تحصیلی						
۰/۷۹۲	۰/۰۷۳	۰/۲۴۱	۰/۰۱۹	۰/۶۰۷	-۱/۴۲۲	علوم انسانی نسبت به کار دانش
۰/۸۸۱	۰/۰۸۳	۰/۲۷۱	۰/۰۳۰	۰/۶۰۲	-۱/۳۰۷	تجربی نسبت به کار دانش
۰/۷۶۶	۰/۰۶۹	۰/۲۲۹	۰/۰۱۷	۰/۶۱۵	-۱/۴۷۵	ریاضی نسبت به کار دانش
سبک دلبستگی						
۲/۶۰۲	۰/۸۰۵	۱/۴۴۷	۰/۲۱۶	۰/۲۹۹	۰/۳۷۰	اجتنابی نسبت به ایمن
۳/۱۲۸	۱/۰۷۳	۱/۸۳۲	۰/۰۲۷	۰/۲۷۳	۰/۶۰۵	دوسوگرا نسبت به ایمن
سطح تحصیلات						
۱/۲۸۹	۰/۱۰۸	۰/۳۷۳	۰/۱۱۹	۰/۶۳۲	-۱/۹۸۵	بیسواد نسبت به دانشگاهی
۰/۹۹۰	۰/۳۶۴	۰/۶۰۰	۰/۰۴۶	۰/۲۵۵	۰/۵۱۰	زیردیپلم نسبت به دانشگاهی
۰/۸۵۹	۰/۳۴۶	۰/۵۴۵	۰/۰۰۹	۰/۲۳۲	-۱/۶۰۷	دیپلم نسبت به دانشگاهی
		۴/۱۲۸	۰/۰۲۱	۰/۶۱۴	۱/۴۱۸	مقدار ثابت (اثر عوامل ناشناخته)

References

- 1-Maleki S, Khoshknab M , Rahgooi A , Rahgozar M. The effect of anger management training in groups on aggression of 12-15 years old male student. *Iran Journal of Nursing*. 2011; 24 (69), 26-35. Persian.
- 2-Abolmali kh, Prediction of Anxiety, Aggression and Social Competence among Preschool Children based on Parents' Maladaptive Perfectionism. *Journal of Educational Psychology Islamic Azad University Tonekabon Branch*. 2012; 4(1):25-35. Persian.
- 3-Jalilian F, Rakhshani F, Ahmadpana M, Motlagh FZ, Moini B, Beigi AM, et al. Prevalence and factors associated with behavioral problem in primary school students in Hamedan . *Scientific Journal of Hamadan University of Medical Sciences*. 2013; 4(19): 6-13. Persian.
- 4-Moher N. *Psychiatric mental health nursing*. New York: Wiley & Sons; 2003. P.556.
- 5-Sajedi Zh, Zarabin MK, Sadeghian E. Prevalence of behavioral disorders in 3 to 6 years' children in Hamadan city. *Scientific Journal of Hamadan Nursing & Midwifery Faculty*. 2010; 18 (1): 11-7. Persian.
- 6-Zinat Motlagh F, Ahmadi-Joubari T, Jalilian F, Mehdi Mirzaei Alavijeh, Abbas Aghaei, Kambiz Karimzadeh Shiraz. Prevalence and factors associated with aggression among youth Yasouj. *Health System Research Journal of Isfahan University of Medical Sciences*. 2013; 9(3) .Persian.
- 7-Ly T. *The relationship between adult attachment style Hostile Attribution Bias and Aggressions [MA Thesis]*. USA: University of North Carolina; 2010.
- 8-Pourahmadi E, Jalali G, Pakdaman Sh. Impact on improving life skills, social skills and behavior problem in boys with conduct disorder, opposition and indifference. *Journal of Education Psychology*. 2009; 4(1): 67-86. Persian.
- 9-Yaghooby K, Sohrabi F, Mofidi F. A comparative study of the degree of aggression among ivorced and not divorced children. *Psychological Studies*. 2011; 7(1): 97-109. Persian.
- 10-Bashiri Khatibi B, Fakhraee S. Social and Cultural Factors Influencing Family Violence in Tabriz. *Journal of Applied Sociology*. 2013; 24 (2): 221-233. Persian.
- 11-Khazayi H, Assadi M, Mohamadi N. Comparison of two methods" Strengthen and bonuses ".and methods of treatment of "Alice" on aggression orphans. *Bimonthly journal of Medical Sciences of Kermanshah*. 2012; 15(6): 408 -415.Persian.
- 12- Ekhtiari S N. The relationship between parenting styles and their internal and external disturbances in school age children in Hamedan [MSC Psychology and Education of Exceptional Children Thesis]. Tehran: School of Education, Allameh Tabatabai University; 2008. Persian.
- 13- Fakharinegad S. The compraring of rate of aggression in kinds of attachment styles. *Journal of psychology & Education*, 2010; 40(4): 59-72. Persian.
- 14- Nevels RM . Dehon EE , Alexander K , Gontkovsky ST. psychopharmacology of aggression in children and adolescents with primary neuropsychiatric disorders : a review of current and potentially promising treatment option. *Exp Clinic psychopharmacol*. 2010; 18 (2): 184-201.
- 15-Stein M. The relationship between post-natal depression and mother- child interaction. *British Journal of Psychiatry*. 2006; 158: 46 -52.
- 16-Salary p. The relationship between adult attachment style to parents with the Female Sexual Function. *Journal of mental health*. 2010; 13(25): 55-346. Persian.
- 17-Lotfi Azimi F. The relationship between maternal communication styles with children's Aggressive behavior. *Thought and behavior*. 2010. 17, 42-53. Persian.
- 18-Crawford TN, Shaver PR, Cohen P, Pilkonis PA, Gillath O, Kasen S. Self-reported Attachment, Interpersonal Aggression, and Personality Disorder in a Prospective Community Sample of Adolescents and Adults. *Journal of Personality Disorders*. 2006; 20 (4): 331-351.
- 19- Becker G. The Buss-Perry Aggression Questionnaire: Some Unfinished Business. *Journal of Research in Personality*. 2007; 41 (2): 434-452
- 20-Mohamadi N. A preliminary studay of the Buss & perry aggression Questionnaire psychometric. *Journal of Education Psychology*. 2007; 25 (4) : 136-151. Persian.
- 21-Besharat M, Shalchi B. The Survey of rate attachment styles and defense styles. *Iran Journal of Psychiatry*. 2010; 19:278-279. Persian.
- 22-Amaanian A, Vesali S, Darabi A, Asadi P. Examine the relationship between family functioning and aggressive students. *Journal of Family Studies*. 2013; 13: 31-48.
- 23-Tarshizi M, Sadatjo S. Prevalence of aggression and associated factors in students from junior schools. *Innovative care Journal*. 2013; 9(4): 355-363. Persian.
- 24-Jenaabadi H, Nastiezaie N. A Comparison of Aggression, Anxiety and Depression in High School Students in Saravan City. *Journal of Urmia Nursing And Midwifery Faculty*. 2011; 9 (3) 148-156. Persian.
- 25- Shafie H, Safarinia M. Self-esteem and aggression of adolescents. *Journal of cultural Counseling and Psychotherapy*. 2011; 2(6). persian.
- 26-Mirzaee F, Hossein khazadeh F. Asghari H, Shakerinia I; The role of family cohesion on account of aggressive behavior of children. *Quarterly Journal of Child Psychological Development*. 2015; 1(3): 81-92. Persian
- 27-Porshhryary M. Investigate the relationship between shame and anger and comparison of university students in Tehran. *Journal of Psychological Studies*. 2006; 5(3):27 -42. Persian.
- 28 - Nouryl Samarin S, Byatyany Kh GH, Saraj khorami N. Investigate the relationship between perfectionism and aggression with life satisfaction among high school students. *Psychological Journal*. 2013; 31: 201-219. Persian.
- 29-Shirkosh Somayeh. Study of aggression and its related fators in preschool children in Rasht [MA thesis]. Rasht: Guilan university of Medical Sciences; 2013. Persian.
- 30-Sheikhi A. Parenting style and its relation to behavioral problems in primary school children in Rasht [MA thesis] .Rasht: Guilan university; 2011. Persian.
- 31-Aslani A, Sayyadi A, Aman Alhy A. Relationship between attachment styles and family functioning and general health. *Journal of family psychotherapy*. 2012; 2 (5): 163-177. Persian.
- 32-Shojaei S, Dehdari T, Noori Jelyani K, Dowran B. A Survey of the Predictors of Amount of Aggression in the Adolescent Users of Violent Video Games in Qom City, 2012, Iran. *Qom Univ Med Sci J*. 2013; 7(3):71-79. Persian.
- 33-McDade M. The Impact of Self-Reported Attachment Style on Aggression and Depressed Mood in Urban African American Adolescents [PhD Nursing Thesis]. USA: University of Michigan; 2013.
- 34-Moretti M, Obsuth I. Effectiveness of an attachment-focused manualized intervention for parents of teens at risk for aggressive behaviour: The Connect Program. *Journal of Adolescence*. 2009; 32: 1347-1357.
- 35-Talegani N, Ronaghi S. Comparson of normal and delinquent adolescent attachment. *Journal of Family Research*. 2010; 14 : (79-97). Persian.
- 36-Talebi B, Verma P. Aggression and attachment security. *Iran Journal of Psychiatry*. 2007; 2:72-77. Persian.
- 37-Herber K. *General affective aggression model* .USA: Stanford University ; 2005.
- 38- Khoshfetrat MR, Rahmani KH, Kalantari N, Ghafarpour M, Mehrabi Y, Ismailzadeh A. Evaluation and comparison of nutritional pattern And BMI in urban and rural male adolescence. *Payesh*. 2007; 6(2): 119-27. Persian.

Aggression in Different Types of Attachment in Adolescents

BY: Shafiepour SZ^{1*}, Sadegh R², JafariAsl M¹, Kazemnejad Leili E⁴

1- Department of Nursing (Ppediatrics), Instructor, School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran

2- Department of Nursing (Pediatrics), Instructor, School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran

3- Bio-statistics, Associate Professor, Social Determinants of Health Research Center (SDHRC), School of Nursing and Midwifery, Guilan University of Medical Sciences, Rasht, Iran

Received: 2014/07/04

Accepted: 2014/09/01

Abstract

Introduction: Attachment styles are important factors in determining the psychological harms in people especially aggression.

Objective: This study aimed at determining the level of aggression in different types of attachment styles in 15 to 17-year-old high school students in Rasht city.

Methods: This correlational descriptive study was conducted on 576 students studying at first to third grade of high school in Rasht in 2013. The study sample was classified based on district classification of Office of Education, type of school, sex and grade. 46 classes (n=576 students) were selected by systematic random sampling method. Classes were considered as clusters.

Data collection tool was a questionnaire including three parts. First part contained demographic characteristics such as age, sex, grade, field of study, and type of school, birth order, having siblings, education level of family breadwinner, father's job and family income. Second part was the aggression questionnaire by Arnold and Perry which had 29 questions and 4 sub-scales (Physical and verbal aggression, anger, hostility). Total score of the questionnaire ranged from 29 to 145. Thus, the minimum and maximum scores of physical aggression (Min=9, Max=45), verbal aggression (Min=5, Max=25), anger (Min=7, Max=35) and hostility (Min=8, Max=40) were obtained. Scores higher than the mean showed aggression in all of them.

Third part comprised of an adult attachment style questionnaire by Hazan and Shaver with 15 questions on secure, avoidant and anxious-ambivalent attachment styles. The final score was calculated based on sum of all obtained scores. Minimum and Maximum scores in all three aspects ranged from 5 to 35. Scores higher than the mean showed using that aspect. To determine the reliability of the aggression tool, a pilot study was conducted on 25 samples. Cronbach's alpha coefficient was obtained 0.85 for determining the internal consistency of the instrument for all questions and 0.73 for physical aggression, 0.78 for verbal aggression, 0.74 for anger and 0.78 for hostility sub-scales. Due to the frequent use of this questionnaire in many papers, re-determining its validity was discarded. In order to confirm the scientific validity of the attachment style questionnaire, content validity was used. Internal consistency of this instrument was investigated in a pilot study using Cronbach's alpha coefficient. The alpha coefficient was obtained 0.88 for avoidant, 0.69 for anxious-ambivalent and 0.68 for secure attachment styles. Data were analyzed by descriptive statistics (frequency, percent, mean, standard deviation and median) and inferential statistics (Kruskal-wallis and multivariate logistic regression). P<0.05 was considered the significant level.

Results: The mean age of study samples was 15.5 ±0.9 years old. Majority of them were girl (54.1%), first year high school student (49.1%) in public schools (88%) in field of Experimental Sciences (39.9%) with high school graduate parents (44.4%), a brother (45.7%), no sister (46%), three family members (63.7%), average family monthly income equal 150 – 200 \$ (25.9%) and self-employed father's job (51.6%). Based on the findings, none of the demographic variables had a

statistically significant relationship with total score of aggression in adolescents. Moreover, the results showed that the total aggression score was significant in terms of attachment styles ($p < 0.002$).

Backward multivariate logistic regression model revealed a significant association between attachment styles by controlling for demographic variables with adolescent aggression score. Adolescents with anxious-ambivalent attachment style were 1.8 times more aggressive than the ones with secure attachment style ($P=0.027$).

Furthermore, among individual and social variables, field of study and education level of parents were associated with aggression score. Adolescents who had parents with lower education level than high school diploma were less aggressive than the students with university educated parents ($p=0.046$). About field of study, adolescents in Humanities ($p=0.019$), Experimental Sciences ($p=0.030$) and Mathematics ($p=0.017$) were less aggressive compared to students in Work and Knowledge.

Conclusion: According to the study findings, adolescents with a secure attachment style had lower aggression than the ones with avoidant and anxiety styles. Secure and avoidant attachment styles had the highest and lowest frequency, respectively. The quality of a person's attachment can predict the kind of his/her relationship in the future as well as rate of growth, health, coping strategies with emotions and stresses, independency and mental disorders.

Keywords: Aggression, Adolescent, Students

*Corresponding Author: Seyede Zahra Shafiepour, Rasht, School of Nursing and Midwifery
Email: shafipourz@yahoo.com